Viite: sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuuleminen 24.11.2025

Sosiaali- ja terveysministeriön lisäselvitys (HE 112/2025 vp ja HE 116/2025 vp)

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä lisäselvitystä yhteisvaikutuksista liittyen seuraaviin hallituksen esityksiin: hallituksen esitys eduskunnalle yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi (HE 112/2025 vp), hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 64 §:n ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta (HE 116/2025 vp) ja hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja työnvälityspalveluiden kehittämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 108/2025 vp).

Sosiaali- ja terveysministeriö on yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa laatinut valiokunnan käyttöön kuvauksen kolmesta esimerkkitilanteesta. Nämä on kuvattu jäljempänä tässä lisäselvityksessä.

Lisäselvityksen ovat laatineet:

neuvotteleva virkamies Anu Kangasjärvi (STM)

neuvotteleva virkamies Eeva Vartio (STM)

ylimatemaatikko Tapio Isolankila (STM)

hallitusneuvos Timo Meling (TEM)

Esimerkkitilanne 1:

Toimeentulotuen saaja ei ilmoittaudu työttömäksi työnhakijaksi tai hae työttömyysetuutta. Toimeentulotuen perusosan määrää voidaan alentaa 50 prosentilla kuukaudeksi kerrallaan.

Toimeentulotuen saajissa korostuvat tyypillisesti yksinasuvat miehet ja yksinhuoltajanaiset. Toimeentulotuen saanti on yleisintä nuorten aikuisten ikäluokissa. Erityisesti 18–24-vuotiaat ovat yliedustettuina tuen saajissa. Nuoret saavat tukea yleensä vain lyhyen aikaa, kun taas vanhempien työikäisten joukossa tuen tarve voi usein pitkittyä.

Erityisesti työttömillä, mutta myös yksin asuvilla, lapsiperheillä sekä vanhempain- tai hoitovapaalla olevilla toimeentulotuen saajilla toimeentulotuen tarve usein pitkittyy.

Jos toimeentulotuen perusosan määrää alennetaan tällä perusteella, työttömyysturvaseuraamukset ja niihin perustuva toimeentulotuen perusosan alentaminen ei voi tulla kyseeseen (koska henkilö ei ole työvoimaviranomaisen asiakkaana).

Toimeentulotuen perusosan 50 prosentin alentamisen vaikutukset kotitaloustyypeittäin vuoden 2025 tasossa:

Kotitaloustyyppi	**Perusosan alennus – 50 %**
Yksinasuva	296,78 €
Yksinhuoltaja	338,36 €
Yhteistaloudessa asuva yli 18-vuotias	252,26 €
Vanhempansa luona asuva 18-vuotta täyttänyt	216,65 €

Esimerkkitilanne 2:

Työnhakijalle asetetaan työttömyysturvassa 7, 30 tai 45 päivän korvaukseton määräaika.

Saamatta jäänyt etuus seitsemän päivän korvauksettoman määräajan ajalta on täyden yleistuen saajalle bruttona noin 186 euroa ja nettona noin 149 euroa (20 prosentin ennakonpidätyksellä laskettuna).

Työttömyysturvaseuraamukset ovat yleisiä nuorilla, matalasti koulutetuilla ja maahanmuuttajilla. Esimerkiksi työnhakijan toimintakykyä selvästi heikentävät terveysongelmat eivät alenna seuraamuksen riskiä. Seuraamuksia asetetaan hieman useammin miehille kuin naisille.

HE 108/2025 vp työnhakuvelvollisuuteen liittyvien muutosten takia työttömyysturvaseuraamusten ja toimeentulotuen perusosan alentaminen voi koskea nykyistä useammin naisia, jotka tekevät enemmän osa-aikatyötä.

=> Toimeentulotuen perusosan määrää alennetaan 20 prosentilla yhden kuukauden ajaksi. Jos korvaukseton määräaika on 45 päivää, toimeentulotuen perusosan määrää alennetaan 20 prosentilla yhden kuukauden ajaksi ja 40 prosentilla seuraavan kuukauden ajaksi.

Arvioidusta toimeentulotuen saajien kohdejoukosta kts. edellä esimerkkitilanteen 1 yhteydessä kerrottu.

Kansaneläkelaitoksen tilastotietojen mukaan vuonna 2024 henkilöitä, joille on asetettu seitsemän päivää kestävä korvaukseton määräaika työttömyysturvassa, oli toimeentulotuen hakijoina arviolta noin 6 800.[1] Kestoltaan 45 päivän korvauksettoman määräajan saaneita oli toimeentulotuen hakijoina arviolta noin 2 500. Kestoltaan 30 päivän korvauksettoman määräajan saaneista oli toimeentulotuen hakijoina vain yksittäisiä henkilöitä.

Toimeentulotuen perusosan 20 ja 40 prosentin alentamisen vaikutukset kotitaloustyypeittäin vuoden 2025 tasossa:

Kotitaloustyyppi	Perusosan alennus -20 %	Perusosan alennus – 40 %
Yksinasuva	118,70 €	237, 42 €
Yksinhuoltaja	135,33 €	270,66 €
Yhteistaloudessa asuva yli 18-vuotias	100,90 €	201,81 €
Vanhempansa luona asuva 18-vuotta täyttänyt	86,66 €	173,32 €

[1] Luku ei ole täysin vertailukelpoinen hallituksen esityksissä esitettyjen muutosten jälkeiseen tilanteeseen, koska jatkossa vastaava korvaukseton määräaika asetettaisiin jo ensimmäisestä työnhakijan palveluprosessiin, palveluihin ja työnhakuun liittyvästä laiminlyönnistä.

Esimerkkitilanne 3:

Työnhakijalle asetetaan työttömyysturvassa työssäolovelvoite.

Arvioidusta työttömyysturvaseuraamusten kohdejoukosta kts. edellä esimerkkitilanteen 2 yhteydessä kerrottu. Pitkäaikaistyöttömät ovat yliedustettuina useamman työttömyysturvaseuraamuksen saaneiden joukossa.

Työssäolovelvoitteiden määrän on arvioitu kasvavan vuosittain noin 8 000:sta noin 15 000:een. Nykyiseen verrattuna työssäolovelvoitteen saaneita arvioidaan olevan toimeentulotuen hakijoina noin 4 200 henkilöä nykyistä enemmän. Työssäolovelvoitteen saaneiden ja toimeentulotukea hakevien määrä olisi tällöin arviolta noin 9 000 henkilöä vuodessa.[2]

Työttömyysturvaoikeutensa menettäneitä koulutusta vailla olevia nuoria oli Kansaneläkelaitoksen tilastojen mukaan vuonna 2024 toimeentulotuen hakijoina arviolta noin 5 000.

=> Toimeentulotuen perusosan määrää alennetaan 20 prosentilla yhden kuukauden ajaksi ja 40 prosentilla seuraavien viiden kuukauden ajaksi.

Taulukko 1. Perusosan 20 ja 40 alentamisen vaikutukset kotitaloustyypeittäin vuoden 2025 tasossa:

Kotitaloustyyppi	Perusosan alennus -20 %	Perusosan alennus – 40 %
Yksinasuva	118,70 €	237, 42 €
Yksinhuoltaja	135,33 €	270,66 €
Yhteistaloudessa asuva yli 18-vuotias	100,90 €	201,81 €
Vanhempansa luona asuva 18-vuotta täyttänyt	86,66 €	173,32 €

Arvioidusta toimeentulotuen saajien kohdejoukosta kts. edellä esimerkkitilanteen 1 yhteydessä kerrottu.

Esimerkki: *Yksin asuvalle, muita tuloja ja varallisuutta vailla olevalle työnhakijalle on maksettu yleistukea bruttona 800 euroa kuukaudessa (37,21 euroa päivässä x 21,5 päivää). Etuus on verollinen. Koska muita tuloja ja varallisuutta ei ole, henkilö voi kokonaistilanteesta riippuen saada menoihinsa myös toimeentulotukea.*

Työnhakijalle asetetaan työssäolovelvoite, eli hän menettää etuusoikeutensa toistaiseksi. Henkilön käytettävissä olevat tulot alenevat työttömyysetuuden nettomäärän verran, noin 640 e/kk (20 prosentin ennakonpidätyksellä laskettuna). Nykyisin toimeentulotuki usein kompensoi työttömyysetuuden menettämisen täysimääräisesti.

[2] Osa mainituista 4 200 henkilöstä hakisi toimeentulotukea, vaikka lainsäädäntöä ei muutettaisi (HE 108/2025 vp), koska toimeentulotukea hakevia on ollut myös nykyisen lainsäädännön perusteella seitsemän päivää kestävän korvauksettoman määräajan saaneissa (Kansaneläkelaitoksen tilastojen perusteella vuonna 2024 arviolta noin 6 800 henkilöä) ja 14 päivää kestävän korvauksettoman määräajan saaneissa (vastaavien tietojen perusteella arvioituna noin 3 800 henkilöä).

Jatkossa toimeentulotukea saavan työnhakijan toimeentulotuen taso olisi noin 18 euroa kuukaudessa alempi johtuen yksin asuvan 18 vuotta täyttäneen henkilön perusosan tason kolmen prosentin leikkauksesta. Edelleen toimeentulotuki lähtökohtaisesti kompensoi täysimääräisesti työttömyysetuuden menettämisen, mutta työvoimapoliittisesti moitittavasta menettelystä henkilölle voi seurata toimeentulotuen perusosan alentaminen, ellei se ole henkilön kokonaistilanteen kannalta kohtuutonta. Alentaminen olisi ensimmäisen kuukauden osalta 20 prosenttia (noin 115 euroa kuukaudessa, jolloin käytettävissä olevat tulot olisivat yhteensä noin 132 euroa kuukaudessa nykyistä pienemmät) ja seuraavien kuukausien osalta 40 prosenttia (noin 230 euroa kuukaudessa, käytettävissä olevat tulot noin 248 euroa kuukaudessa nykyistä pienemmät). Alentaminen voi jatkua työssäolovelvoitteen perusteella korkeintaan kuusi kuukautta.

Käytettävissä olevat tulot pienenisivät nykyisestä korkeintaan edellä kuvatusti myös, jos henkilö ei alkutilanteessa saisi toimeentulotukea.